

Posztmodern habarcs hagyománnyal

Barlog Károly: *Maxim*. Forum-JAK-prae.hu, Újvidék-Budapest, 2012

Barlog Károly *Maxim* című kötete alig két hónapja látott napvilágot – a Híd Könyvtár sorozatban – a Forum Könyvkiadó, a JAK és a prae.hu közös kiadványaként. A rövidprózából álló kötet a szerző első kötete, ám egy egészen kiforrott világ rajzolódik ki előttünk, koránt sincs első kötet jellege. A kiadvány értékét még inkább növelik a szövegekkel teljes összhangban lévő illusztrációk, Barlog Zsuzsanna digitális kollázsai, amelyek a szövegekkel együtt darabjai egy, a realitás szilánkjából építkező világ sajátos újraépítésének. „Mindent, ami újként kerül elébe, csakis egy új szöveg keretein belül képes elképzelni” (11) – mondja maga a címadó szöveg Maximja. A négy nagyobb egység mentén jól látható a szerző szándéka: megszólalni önmagáról, emlékekről, élményekről, gondolatokról, városokról és legfőképpen az írásról, az irodalomról, és játszani ezekkel. Tenni mindezt úgy, hogy semmi sem maradjon olyan, amilyen, hanem olyanná váljon, amilyenné a szerző fiktív térképe előírja, „[h]iszen a térkép nem pusztán annak hiteles rajzolata, amit látunk és lábunkkal tapodunk – egy térkép megrajzolásához *belső* látásra van szükség” (130).

A *Maximot* és a *Nyakig a posztban fészket (avagy a Maxim kettő)* című szöveget olvasva akarva-akaratlanul ott motoszkál az olvasóban, hogy Maxim valójában alteregó. A kötetben többször is emlegetett, Garaczi Lászlótól lopott „malteregó” kifejezés még inkább alátámasztja e problematika felvetésének jogosultságát. Konkrétan megragadható momentumokkal is bizonyítható: „elhatározad, hogy a novellád hőségnek Maximot teszed meg, és mire a történet végére érsz, arra leszel figyelmes, hogy minden szál kicsúszott a kezeid közül, a marionett-madzagok túlsó végére keveredsz, és szöveged konstruál meg téged. Állsz, és tudod, hogy Maxim már árkonbokon túl jár, leéli helyetted az életed” (12). A narrátor szövegének hősről, Maximról beszél, vele folytat röpké párbeszédet, vele mondatja ki

az írói én és a világ kapcsolatát taglaló gondolatokat, nézeteket. A prózák ezáltal háromkomponensűvé válnak, amelyek a szerző–narrátor–Maxim szubjektumhármasság mentén dekódolhatók, és időnként valamiféle ars poetica-szerű vallomásokba csapnak át. Olyan vallomásokba, amelyek az írói pozíciót determinálják, azét, aki nyakig a posztban hempereg, a tegnapi írójának kikezdetlenségével szemben mindent kikezdi, a törmelékekből pedig – önmaga malterjával vegyítve – egy egészen újat épít, amit arra ítél, hogy azt valaki ugyancsak lerombolja és továbbgondolja.

A *Kártyanovellák* című fejezetben a magyar kártya lapjait felhasználva a múlt egy-egy szeletéből épül fel egy kerek, egész emlékvilág, amely a nagyanya, a nagyapa és a tartalékosként behívott apa köré szövődik. Az elbeszélő emlékezik, hogy aztán az emlékmozzanatokkal élénk tárja, úgy, ahogyan azt ő látta/látja. Legkevésbé azzal a szándékkal, hogy megismerjük a családtagokat, inkább azzal, hogy betekintést nyerjünk azokba a meghatározó eseményekbe, amelyek személyiségalkotók voltak, amelyek a nyolcvanas évek vajdasági szülőiteinek kijártak, ahogyan azt egy kis falu lakója észlelte. A Magyarországra kivándorolt barát, Márkus elvesztése, az édesapa katonai szolgálata, a világból elfogyó nagyanya, a mindig mesélő nagyapa emléke alibiként jelennek meg, hogy igazolják azt az apró részletekből összeálló hiányt, ami az elbeszélő sajátja, identitásának meghatározó szegmense.

Barlog Károly prózáinak egyik alapelve – amint arról már korábban is szó esett – a kikezdetőség. Minden kikezdető, minderről lehet írni, ám mindig saját szűrőn átengedve, saját anyagból meggyúrva. A *Kovács Istenke álmodik* című ciklus darabjai blogbejegyzésekből rövidprózákká érő szövegek, amelyek akár – a Maxim-szövegekhez hasonlóan – alteregós szövegekként is olvashatók, de ami ennél fontosabb e rövidprózáknál, az a játék, a közhelyek, illetve a kulturális kódok regisztereivel való játékos leszámolás. E játék a banalitást, a jelentéssel való variálhatóságot helyezi előtérbe. Kovács Istenke isteni erővel való felruházása valamiféle megfellebbezhetetlen pozíciót követel magának, ám e prózában mégsem alakul így. Lépten-nyomon az derül ki, hogy Kovács Istenke nem mindig isten, és amikor isten is, valójában mégsem az. Kitűnik ez a következő részletből: „Lám, kérdések egész garmadára kerestetik a válasz. De Kovács Istenke elméje (*perpill*) oly setét, mint a török kávé zacca. Így Kovács Istenke nem küzd, de bízva bízunk (!), hisz tudja jól, hogy amin itt lenn az ember képes napokig rágódni, az könnyed *ozsonna* a magasságban Istennek” (58–59). A ciklus darabjaira az irónia jellemző, pontosan azért, hogy látszólag istent és teremtést parodizáló mozzanatok szerepeljenek, ám valójában csak a közhelyekkel való szövegbeli leszámolás a cél, a szavakkal történő játék. Van azonban néhány szöveg/szövegmozzanat, különösen a *Kovács Istenke*

és a kerámiaisten című, amelyben erős szándék érezhető a magasztos és hétköznapi dolgok közötti határ felszámolására, a jelentéstartományok teljes kiüresítésére, ám hátrányukra van e szöveghelyeknek az erőteljes igyekezet, nem sikerül ugyanis megőrizni azt a többi szövegben jól definiálható ironikus hálót, amely jellemzi e ciklust, nem kerülnek felszínre a mögöttes tartalmakat sejtető elemek, mint a többi, jól kidolgozott esetében.

Kovács Istenke a szavak megszállottja, lételeme a teremtés, a szövegteremtés. Folyton kérdez, válaszol és alkot, kitekint kattogó írógépe mögül, hogy mi olvasók rácsodálkozunk arra a prózavilágra, amelyet létrehoz.

A szerző írja egyik szövegében, szöszmötölni, szeszeregni és piszmogni kell a dolgok felett, hogy összeálljon egy-egy novella malterja, amely által létrejön a „posztmodern trutyi”. E posztmodern habarcsba belekeveredik a hagyomány is, amely előtűnik a sorok előtt, mottókban, a sorok között a tartalomban, vagy éppen idézetek által. Sajátos hagyomány ez, olyan, amely egyrészt a vajdasági kulturális hagyományból, történelmi eseményeinek emlékeiből táplálkozik, másrészt korunk magyarországi társadalmi, irodalmi palettájáról kölcsönöz. Egyaránt részei a kötetnek a kilencvenes évek háborús élményeiből összeálló visszaemlékezések, ahogyan a kétezres évek Újvidéke is, vagy éppen napjaink Budapestje. A „*Mi meghalni mindnyájan ügyis téves csatatéren*” Domonkos-idézetet címként viselő, terjedelmesebb prózákat tartalmazó fejezet egyes darabjait városzövegekként olvashatjuk. Az *Egy mondat Újvidékről* címűt a szerző Végel Lászlónak ajánlja, amely az *Egy makró emlékirataira* emlékeztetve, Újvidékről, az utcáiról, a Dunáról, a tömegközlekedésről, az egyetemista életről és az olvasmányélményekről szól, meglebegtetve az otthonosság, az otthonlevés képzetét. Míg a *Világtalannak világossága*, amely látszólag Budapest-szöveg – hiszen Budapest utcáit rója az elbeszélő, az ottani atmoszférából kölcsönöz egy keveset –, állandó Újvidék-utalásai és a ciklus címadó idézetével való összeolvasása révén sajátos városélményt eredményez, amely elsősorban egy intim Újvidék-élmény. „Istenem [...], lehetséges, hogy én még mindig Újvidéken élek?!” (129) – teszi fel önmagának a kérdést, előrevetve ezáltal pozícióját, amely az elvesztett otthon nyomában definiálható. A *nincsből vant csinál* – akár Kovács Istenke (l. 68) –, a hiányt részleteiben pótolja, a Lazar cár sugárutat a Thököly útra helyezi, szövegben teremt meg sajátos városát, Újvidék–Budapest-fúzióját.

Egyedi prózahangot ismerhetünk meg Barlog Károly kötetében, akinek – Szálinger Balázs szavaival élve – „[n]agyon fontos a hagyomány, nagyon fontos a saját ősök számontartása, nagyon fontos a történelem ismerete [...]. [És] meg tudott győzni [minket], hogy ezeket a történeteket ezzel a kulturális (történelem, hagyományok, szociológia, család stb.) aláfestéssel egyedül neki van joga elmondani”.